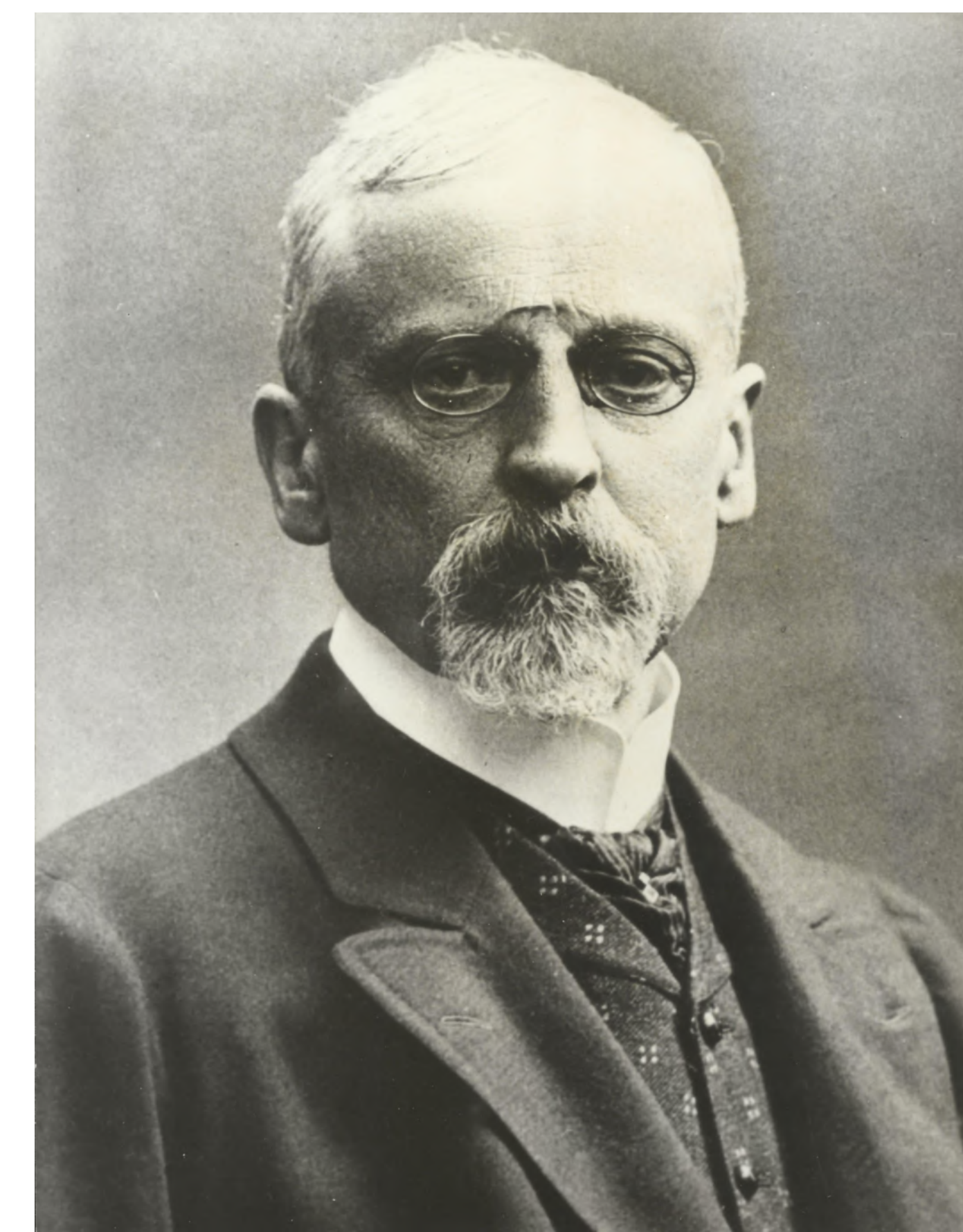

RUCHY ROBOTNICZE, LUDOWE I NARODOWE

II połowa XIX wieku to okres powstawania na ziemiach polskich ruchów robotniczych, ludowych i narodowych. Ciężkie warunki pracy w fabrykach - robotnicy, w tym kobiety i dzieci pracowali od 11 do 17 godzin na dobę - bardzo niskie zarobki, niedostateczna opieka zdrowotna sprawiły, że robotnicy dążyli do poprawienia swojej sytuacji m.in. organizując strajki. Kończyły się one zazwyczaj interwencją policji i wojska, aresztowaniem i zwalnianiem z pracy uczestników. Zaczęto więc tworzyć organizacje. Wyłonić można dwa nurty: rewolucyjny - walka o zdobycie władzy drogą rewolucji, wprowadzenie dyktatury proletariatu i niepodległościowy - walka o wyzwolenie narodowe i przemiany na drodze pokojowych reform.

10 grudnia 1905 roku, Henryk Sienkiewicz został uhonorowany literacką nagrodą Nobla. Odbierając w Sztokholmie medal powiedział:
"Jednakże zaszczyt ten, cenny dla wszystkich, o ileż jeszcze cenniejszym być musi dla syna Polski! (...) Głoszono ją umarłą, a oto jeden z tysięcznych dowodów, że ona żyje! (...) Głoszono ją niezdolną do myślenia i pracy, a oto dowód, że działa! (...) Głoszono ją podbitą, a oto nowy dowód, że umie zwyciężać!".

Henryk Sienkiewicz

Wielki Proletariat - powstał w 1882 roku, jej głównym przywódcą był Ludwik Waryński. Najważniejszym zadaniem była dla partii walka klas: wyzyskiwanych (robotników) z wyzyskującymi (kapitalistami), ale w programie partii była również: likwidacja własności prywatnej, bezpłatna oświata, równość społeczna.

Polska Partia Socjalistyczna i Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy powstała w 1900 roku, jej główni przywódcy to **Róża Luksemburg, Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński**. Związana z rosyjskim ruchem rewolucyjnym organizacja dążyła do wybuchu międzynarodowej rewolucji robotniczej, obalenia ustroju kapitalistycznego, likwidacji państw narodowych oraz wprowadzenia rządów proletariatu. Niechętnie lub wrogo odnosiła się do dążeń niepodległościowych oraz do współpracy z organizacjami chłopskimi.

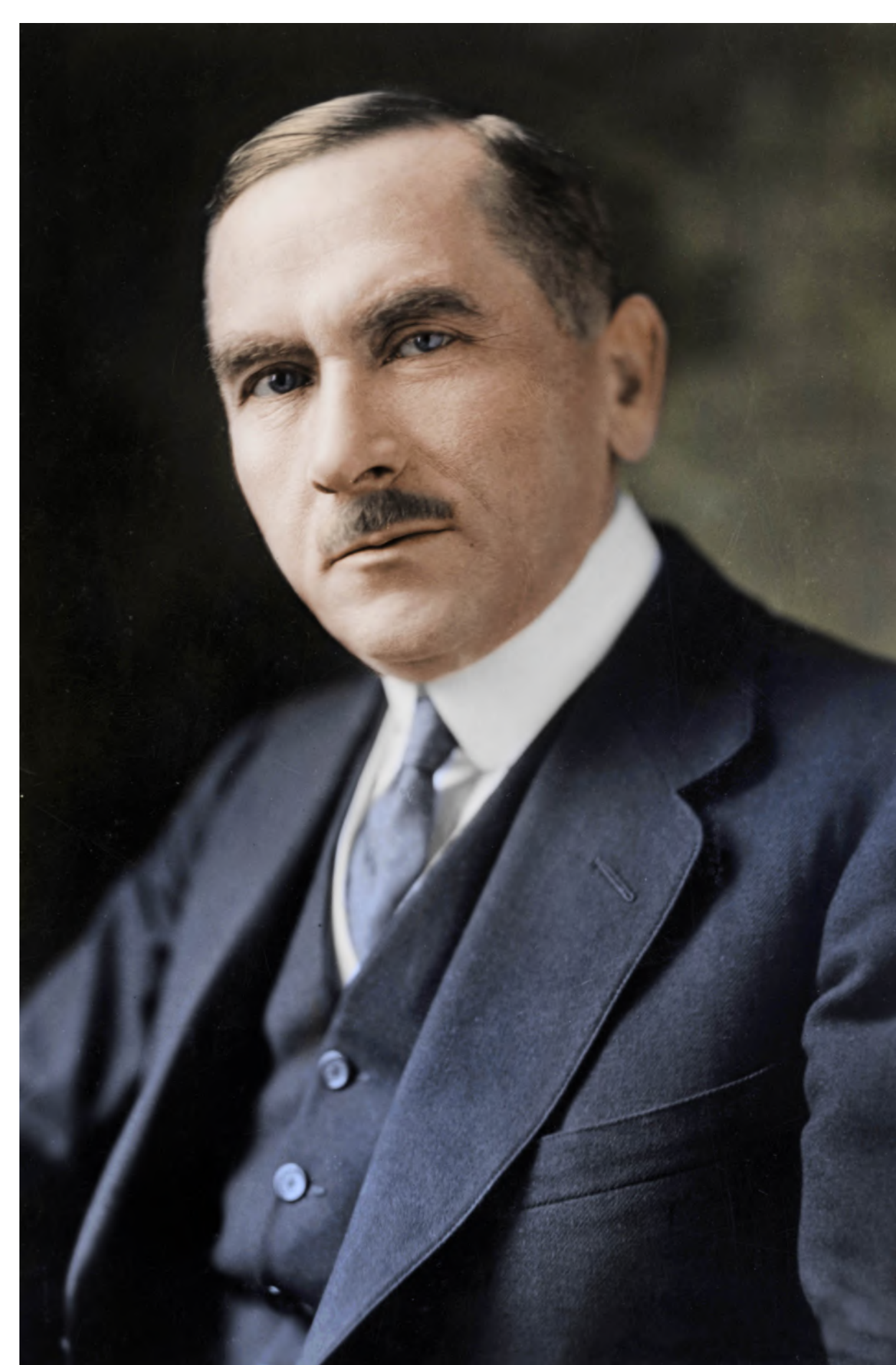
Polska Partia Socjalistyczna powstała w roku 1893, głównymi działaczami byli **Bolesław Limanowski, Józef Piłsudski, Ignacy Daszyński**. Celem PPS była walka o odzyskanie niepodległości i przeprowadzenie reform w niepodległej Polsce. W roku 1904, z inicjatywy Piłsudskiego powstała pierwsza bojówka PPS w celu organizowania i ochrony manifestacji politycznych. W listopadzie 1906 roku, doszło w PPS do rozłamu. „Starzy” z Piłsudskim opowiadający się za walką o niepodległość, przygotowaniem kadr powstańczych - utworzyli nową organizację **PPS-Fracja Rewolucyjna**, „Młodzi” - nazwali swoją partię **PPS-Lewica**, zrezygnowali z hasła niepodległości Polski i opowiadali się za współpracą z rosyjskim ruchem rewolucyjnym, zbliżając się do haseł głoszonych przez SDKPiL.

W latach osiemdziesiątych XIX wieku w Galicji powstał i rozwinął się ruch ludowy, którego celem była walka o prawa chłopów, reformę rolną i demokratyzację życia społecznego i politycznego. W 1893 powstał - również pierwszy w Europie - Związek Stronnictwa Chłopskiego. 28 lipca 1895 - Stronnictwo Ludowe, które w 1903 roku zmieniło nazwę na **Polskie Stronnictwo Ludowe**. Z uwagi na różnice między działaczami w 1907 podzielone zostało na PSL „Piast” i PSL Lewica.

Obok ruchów robotniczych i ludowych powstawały również obozy narodowe, dla których sprawą najważniejszą były interesy własnego narodu. Walka o niepodległość i odbudowa państwa polskiego w granicach sprzed rozbiorów to najważniejsze ich cele.

Organizacją polskiego ruchu narodowego była Liga Polska powstała w 1887 r. w Szwajcarii, następnie przekształcona w Ligę Narodową, na której czele stał **Roman Dmowski**. Działacze Ligi głosili hasła solidaryzmu społecznego celem ożywienia więzi między Polakami i obrony przed wynarodowieniem.

W 1897 roku, w Galicji przywódcy Ligi Narodowej utworzyli legalną organizację - **Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne** nazywane endecją, które działało we wszystkich trzech zaborach.

Roman Dmowski

Ignacy Daszyński

